

Kreativno ustvarjanje z IKT

Creative Writing with ICT

Tatjana Lotrič Komac
OŠ Naklo
tatjana.lotric@guest.arnes.si

Tina Žagar Pernar
OŠ Naklo
tina.zagar1@guest.arnes.si

Povzetek

Avtorici se zavedata, da je pri pouku slovenščine poleg razvijanja bralne pismenosti ključnega pomena tudi razvijanje kreativnega izražanja. Vloga le-tega v učnem načrtu sicer ni izrazito poudarjena, je pa implicitno vključena v raznovrstne cilje in dejavnosti, če jih učitelj le prepozna oz. zazna. Upošteva močan motivacijski element IKT, avtorici tako nakazujeta dejavnosti/možnosti kreativnega ustvarjanja, katerih cilj ni produkcija vrhunskih umetniških del, temveč so sestavni del učnega procesa in motivacije ter vzpodbujanja želje po pisanju, ustvarjanju. Nanizane so nekatere možnosti, ki presegajo neustvarjalno branje, pomanjkanje interesa in zunanje motivacije ter nizko bralno kulturo in bogatijo skromen besedni zaklad.

Ključne besede: kreativno pisanje, slovenščina, IKT

Abstract

The authors, teachers of Slovene language are aware of the meaning of reading literacy as well as creative writing. Although the role of creative writing is not clearly specified in curriculum, the teachers should be able to detect it within different activities. The authors present some types of creative writing combined with ICT, which is very powerful tool for pupils. The main focus of presented activities is not on producing artistic literary works, but on motivating for learning and writing in order to avoid uncreative reading, lack of interest and motivation and low reading ability on one hand and expand vocabulary on the other.

Key words: creative writing, Slovene language, ICT

1 Uvod

Pogosto sklicevanje na leta 2009 opravljeno raziskavo PISA o bralni pismenosti v 27 članicah EU, v kateri Slovenija izkazuje nekoliko podpovprečno vrednost in nazadovanje glede na prejšnjo raziskavo, v učnem procesu v osnovni šoli vse bolj poudarja strategije, ki vodijo do višje bralne pismenosti, kar je opazno tudi v leta 2011 objavljenem prenovljenem učnem načrtu. Avtorici se sicer zavedata pomena zmožnosti »pravilnega branja«, ki pomaga mladim na poti v odraslost prevzeti dejavno vlogo v družbi, vendar hkrati opozarjata tudi na učenčevo potrebo po kreativnem izražanju.

Zavedata se, da je izhodišče vsakega kakovostnega (po)ustvarjalnega kreativnega pisanja razvito in samostojno doživljanje umetnostnega besedila. Po mnenju Grosmanove je ključno, da posameznik obvlada »različne spretnosti in zmožnosti za rokovanje z besedili in s povezovanjem lastnega znanja, spominov in medbesedilnih izkušenj z besedami in povedmi besedila, ki ga bere« (prim. Grosman, 2011: 139). Branje tako vedno poteka na individualni ravni, pri čemer velja, da imajo »besedila zgolj pomenski potencial, opomeniti pa jih mora bralec z lastno aktualizacijo njihovega pomenskega potenciala s pomočjo lastnega znanja in izkušenj« (ibid), tudi s (po)ustvarjalnim tvorjenjem o prebranem.

Upošteva je močan motivacijski element, avtorici že več let sistematično vpeljujeta rabo IKT v pouk slovenščine, in sicer tako, da IKT ni cilj, ampak sredstvo za doseganje ciljev UN. Učnociljno bodo v prispevku prikazane tudi dejavnosti/možnosti kreativnega ustvarjanja, katerih cilj ni produkcija vrhunskih umetniških del, ampak so sestavni del učnega procesa in motivacije ter vzpodbujanja želje po pisanju, ustvarjanju.

Vse dejavnosti in naloge kreativnega pisanja, povezane z IKT, so bile skrbno načrtovane in izvedene, v ospredju pa so bili didaktični vidik in kakovostna izvedba pouka, ki vodita do učinkovitega učenja, ter posodobljena Bloomova taksonomija, avtorjev Andersona in Krathwohla (2011: 12).

Slika 1: Taksonomski lestvici: Bloomova (levo) in Anderson-Krathwohla (desno)

Vir: http://www.comp.rgu.ac.uk/staff/sy/PhD_Thesis_html/page_32.htm

2 Kreativno pisanje in IKT

Vsakršno (kreativno) ustvarjanje je naravna potreba vsakega posameznika, še zlasti prisotna pri najstnikih, ki v procesu iskanja, razvoja in odraščanja izkazujejo svojo identiteto tudi na ta način. Kreativno pisanje kot domišljijско pisanje, katerega bistvo ni dolgočasno opisovanje dejanskih dogodkov in informacij, temveč besedilo, ki v svojih bralcih vzbudi estetski užitek ter čutno senzacijo, se koncentrira na avtorjevo samoizražanje. Slednje v sodobni družbi (tudi zaradi agresivne politike množičnih medijev in interneta) zaradi kompleksnejšega

ustvarjalnega procesa verjetno nima veliko privrženecv med generacijami učečih se, posebej še, če ta kreativnost ni posledica pragmatičnih interesov. Ne moremo sicer trditi, da učenci niso kreativni, kar dokazujejo številne kreativne rešitve v SMS in spletni komunikaciji, lahko pa opazimo, da med več ponujenimi možnostmi oz. naborom različnih dejavnosti učenci ne bodo samostojno izbrali kreativnega ustvarjanja. Prispevek zato prinaša nabor možnosti kreativnega izražanja ob umetnostnem in neumetnostnem besedilu, nadgrajenega z uporabo IKT, ki je učencem blizu.

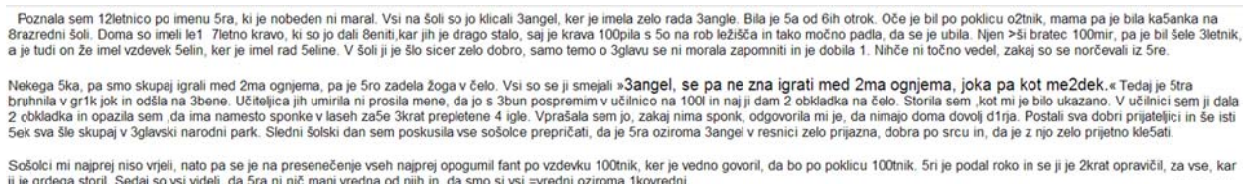
Izhajajoč iz učnega načrta, velja, da učenci:

- ustvarjanje umetnostnega besedila prepoznajajo kot poseben položaj, kar zaznavajo v procesu tvorjenja (po)ustvarjalnega besedila, kadar sami oblikujejo besedilni svet in se pri tem opirajo na svoje (medbesedilne) izkušnje in znanje ter
- razvijajo recepcijsko zmožnost (doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnih besedil), tako da se govorno (po)ustvarjalno in/ali »strokovno« (govorni nastopi) odzivajo na književna besedila oziroma pišejo (po)ustvarjalna besedila, ki vključujejo prvine umetnostnega jezika in/ali druge značilnosti književnih besedil.

2.1 Matematični in drugi znaki v besedilu

Ena od možnosti kreativnega pisanja je nadomeščanje (delov) besed z matematičnimi in drugimi znaki (npr. Petra – 5ra), pri čemer mora učenec najprej oblikovati nabor besed, ki omogočajo zamenjavo črk z izbranimi matematičnimi znaki. V pomoč pri tem mu je *Slovar slovenskega knjižnega jezika* v elektronski obliki, pri čemer se posluži naprednejšega iskanja delov besed, ki jih je moč nadomestiti z znaki, npr. ena, dve/dva, tri, pet, sto, x ...

Na ta način učenci iščejo ustrezne besede, bogatijo svoj besedni zaklad, se učijo iskanja v e-slovarju, hkrati pa, če dejavnost sledi branju sorodnega besedila v berilu (npr. *5ra in Mill Lilijane* Praprotnik), uresničujejo cilj iz učnega načrta: *učenci ustvarjalen in kritičen dialog z besedilom vzpostavljajo tako, da posnemajo njegov jezik in slog.*

Poznala sem 12letnico po imenu 5ra, ki je nobeden ni maral. Vsi na šoli so jo klicali 3angel, ker je imela zelo rada 3angle. Bila je 5a od 6ih otrok. Oče je bil po poklicu o2tnik, mama pa je bila ka5anka na 8razredni šoli. Doma so imeli le1 7letno kravo, ki so jo dali 8eniti, kar jih je drago stalo, saj je krava 100pila s 5o na rob ležišča in tako močno padla, da se je ubila. Njen >si bratec 100mir, pa je bil šele 3letnik, a je tudi on že imel vzdevek 5elin, ker je imel rad 5eline. V šoli ji je šlo sicer zelo dobro, samo temo o 3glavu se ni morala zapomniti in je dobila 1. Nihče ni točno vedel, zakaj so se norčevali iz 5re.

Nekega 5ka, pa smo skupaj igrali med 2ma ognjema, pa je 5ro zadela žoga v čelo. Vsi so se ji smejali »3angel, se pa ne zna igrati med 2ma ognjema, joka pa kot me2dek.« Tedaj je 5tra bruhnila v grtk jok in odšla na 3bene. Učiteljica jih umirila ni prosila mene, da jo s 3bun pospremim v učilnico na 100l in naj ji dam 2 obkladka na čelo. Storila sem, kot mi je bilo ukazano. V učilnici sem ji dala 2 obkladka in opazila sem, da ima namesto sponke v laseh zaše 3krat prepletene 4 igle. Vprašala sem jo, zakaj nima sponk, odgovorila mi je, da nimajo doma dovolj d1rja. Postali sva dobri prijateljci in še isti 5ek sva šle skupaj v 3glavski narodni park. Sledni šolski dan sem poskusila vse sošolce prepričati, da je 5ra oziroma 3angei v resnici zelo prijazna, dobra po srcu in, da je z njo zelo prijetno kle5ati.

Sošolci mi najprej niso vrjeli, nato pa se je na presenečenje vseh naprej opogumil fant po vzdeвку 100tnik, ker je vedno govoril, da bo po poklicu 100tnik. 5ri je podal roko in se ji je 2krat opravičil, za vse, kar ji je grdega storil. Sedaj so vsi videli, da 5ra ni nič manj vredna od njih in, da smo si vsi =vredni oziroma 1kovredni.

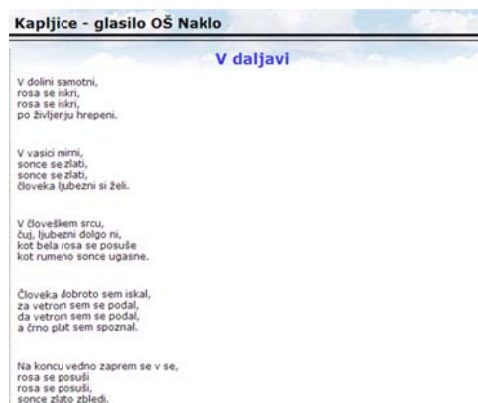
Slika 2: Primer uporabe matematičnih znakov v besedilu (6. razred)

2.2 Ustvarjanje na likovno in glasbeno podlago

Medpredmetno zastavljene ure slovenščine lahko kreativnost v učencih spodbudijo tudi z likovno in glasbeno podlago. Med primeri izbranih likovnih in glasbenih del (sodobna ali klasična dela), naloženih v spletni učilnici, vsak učenec po pregledu in poslušanju izbere eno likovno in eno glasbeno delo, ki ga na kakršen koli način pritegneta. Na podlagi vtisov, ki jih v njem vzbudita (lahko tudi povsem kontradiktorni) umetniški deli, oblikuje učenec nato lastno književno besedilo v obliki proze ali poezije. Učitelj lahko pesemsko nalogo dodatno oteži z natančnimi navodili glede oblike pesmi.

Primer predstavljene naloge je uporaben v vseh fazah učne ure, od motivacije do ustvarjalnega pisanja, ki sledi obravnavi književnega besedila, predstavlja pa tudi imenitno

izhodišče za pogovor o tem, kako lahko umetnik z izbiro not, jakosti zvoka, barv in besed vpliva na recepcijo umetniškega dela. V učnem načrtu so ti cilji opredeljeni kot: *učiteljeve uvodne motivacije, usmeritve, oblike in metode dela naj pri učencih sprožajo doživljanje in domišljijско sodelovanje pri oblikovanju čutnodomisljijских predstav prvin branega književnega besedila ter vodijo k poglobljanju njihove recepcijske zmožnosti; učenci upovedujejo dogajalni prostor in čas.*

Slika 3: Primer ustvarjalnega besedila, nastalega ob glasbenih in likovnih predlogah (9. razred)

2.3 Neumetnostno besedilo kot podlaga za ustvarjanje

Kot podlaga za kreativno pisanje lahko služijo tudi neumetnostna besedila. Časopisna vest tako lahko predstavlja podlago za ustvarjalno književno besedilo, zastavljeno v obliki realistične pripovedi. Tako zadostijo učenci cilju, *da pišejo realistične sestavke, v katerih se prepoznajo različni motivi za ravnanje književnih oseb (socialni, psihološki, etični) oz. tvorijo domišljijско pripoved s sintetično/retrospektivno dogajalno zgradbo.*

Večina tujih in domačih realistov, tj. avtorjev realizma, se je pri iskanju snovi za svoja pripovedna besedila poleg osebnih izkušenj, zapisov v arhivih in v drugih dokumentih naslanjala tudi na časopisne vesti in tragične zgodbe posameznikov.

Danes si tudi ti lahko eden izmed realistov. Preberi del tragične zgodbe o družini Kekec, ki naj bo izhodišče za krajšo realistično pripoved. Skozi oči ene izmed oseb predstavi problem situacije, v kateri se je družina znašla. Osredotoči se na en konkreten dogodek. Upoštevaj značilnosti realističnega pripovednega sloga, o katerih smo se pogovarjali pri urah, in napiši sestavek, ki ne bo krajši od ene strani.

Začaran krog revščine

Dornava – Dragica Kekec skupaj z dvema otrokoma, Tilnom in Tamaro, živi na Polenšaku pri Dornavi v stari hiši. Jeseni je ostala brez službe, zato družina živi od socialne pomoči. Dragica je na hišo že vzela hipoteko, vendar je brez službe ne more več odplačevati. Da je zadeva še hujša, je družini lansko neurje skoraj popolnoma uničilo streho, tako da jim ob deževnih dneh teče v kuhinjo in spalnico. »Pred časom so mi odklopili elektriko, ker sem imela za 108 evrov dolga, potem so mi jo sicer spet priklopili, vendar imam še vedno dolg. S čim in kako naj ga odplačam? Skupaj dobim 410 evrov kot socialno pomoč in nekaj malega dodatka za otroka. A kaj, ko je potem toliko stroškov ... Poravnaj kakšen dolg, tako da nazadnje za življenje za tri ljudi za cel mesec ostane malo več kot sto evrov. Kako naj s tem preživimo?« M. K., *Nedeljski Dnevnik*, 4. 2. 2009.

Slika 4: Primer navodila za ustvarjalno besedilo, nastalo po neumetnostnem besedilu (8. razred)

Izrezki iz časopisov in revij pa lahko služijo tudi za postavitev konstruktivistične pesmi, ki jo učenci v 9. razredu oblikujejo po obravnavi Kosovelovega konsa.

2.4 Poustvarjanje s frazami

Izhajajoč iz ugotovitve, da učenci pri iskanju podatkov s spleta običajno najdejo le po dva zadetka, se omejujejo le na Wikipedijo in še katerega izmed forumov, se je avtoricama porodila ideja, da bi prek iskanja različnih fraz, stalnih besednih zvez in pregovorov, ki jih je moč najti v spletu, učenci tvorili novo besedilo, in sicer dramski prizor. Vanj so vključili še komično književno perspektivo, ob koncu navedli zabeležene spletne vire in novonastalo besedilo kot priponko naložili v spletno učilnico.

Dejavnost z izhodiščem naključnega, vendar s ključnimi besedami usmerjenega iskanja po spletu, omogoča raznovrstne možnosti kreativnega pisanja, in sicer lahko učence usmerimo k pisanju pesmi ali pa fraze iz določene socialne zvrsti prenesemo v drugo. Kreativno zanimivo je tudi publicistično pisanje, zlasti pisanje rumenega tiska, ki nam lahko služi kot podlaga za nadaljnje ustvarjanje. Ob medpredmetnem povezovanju, v tem primeru z izbirnim predmetom vzgoja za medije – radio, pa lahko poskrbimo še za medijske predelave, torej fraze, stalne besedne zveze, žargonske izraze iz tiskanega/spletnega medija »prevedemo« v radijsko različico.

2.5 Prostor kot izziv

Precejšen izziv je za učence lahko tudi sam prostor oz. list papirja. Delo v urejevalniku besedil namreč omogoča raznovrstne možnosti razporejanja besedila, dodajanje fotografij. V tem primeru se lahko učitelj odloči, da bo spodbudil le določene oblikovne zahteve – poravnave, menjavo velikosti in barve besedila, različne pisave, zapise besedila v različnih smereh in v različnih pisavah ..., pri čemer morajo učenci za tako dejavnost najti ustrezno vsebinsko povezavo. Pri naboru ciljev iz učnega načrta lahko izberemo npr. cilj, da *učenci ob znanem besedilu tvorijo nove domišljjske svetove s podobnima dogajalnim prostorom in časom, kot je v književnem besedilu, ali pišejo nove prigode znanih književnih oseb.*

mala črka A zbeži

in

O

V

E

R

se skrije za D A

saj nanjo preži lovec.

Slika 5: Poustvarjanje ob radijski igri Franeta Puntarja: A (6. razred)

2.6 Sodobna podajanka

Med oblike in metode dela, ki pri učencih sprožajo doživljanje in domišljjsko sodelovanje pri oblikovanju čutnodomišljjskih predstav, sodi tudi podajanka. Pisanje na liste, ki so si jih učenci podajali, je bilo vedno priljubljeno, a težava je bila, da prebranega nismo imeli časa pregledati, dopolniti, popraviti, saj je bilo že samo pisanje in podajanje precej zamudno. Učenci so pogosto tudi preslišali katero izmed navodil in dejavnost običajno ni bila izvedena tako uspešno, kot bi si želeli. Z uporabo sodelovalnega dela v Google.doc ali v wikiju v spletni učilnici Moodle pa lahko podajanko nadgradimo in omogočimo izvajanje ustvarjalnega in kritičnega dialoga z besedilom. V skladu s ciljem – *učenci razvijajo zmožnost razumevanja in prepoznavanja pripovednih vrst, tako da pišejo npr. izvirne bajke in pri tem upoštevajo žanrska določila in značilnosti pripovedne zgradbe, sloga in sporočevalnega postopka*. V sedmem razredu so učenci po obravnavi Homerjeve bajke Odisej na otoku Kiklopov pisali svoje bajke. Skupaj smo določili glavne književne osebe ter opredelili začetke in konce posameznih bajk. Skupine so nato pisale vsebinsko samosvoja besedila, ki so se nato združila v dogodivščine Teziusa s skupnim naslovom Teziusiada. Čeprav so imeli učenci kar nekaj težav med pisanjem (nesodelovanje vseh učencev, nestrinjanje s predlaganim potekom zgodbe, nekohezivnost in nekoherentnost), so se na koncu zelo potrudili in nastalo je besedilo, na katerega so bili ponosni. Med komentarji, zapisanimi na forumu, je bilo zaznati tudi, da so vsaj deloma uzavestili zahtevnost pisanja daljših besedil, pri čemer mora biti avtor pozoren tudi na rdečo nit, ohranjanje značajske lastnosti glavnega junaka skozi celotno besedilo itd.

Tako smo klepetali že dobršen kos poti. Ko se je le-ta začela strmo vzpenjati, sem zaostala za planinci. Spet sem zagledala senco. Takrat se nisem prestrašila, sem pa se nekaj korakov naprej, ko sem na skali zagledala triglavo kavko. Bila je veliko večja od običajnih kavk. Nagonsko sem se obrnila in začela teči dol. Med tekom sem se spotaknila in začela sem se kotaliti. Ustavila sem se na robu grebena in nad seboj zagledala ogromno senco. Bila je Vila Kavka. Prepričana sem bila, da mi je rešila življenje, saj bi drugače padla v prepad. Ko sem se malo umirila, so me dohiteli sošolci. Vsem sem povedala o svoji dogodivščini. Nato smo skupaj odšli na vrh. Počasi se je začelo kazati sonce. Pot je postajala prijetnejša. Ko smo prišli na vrh, smo bili vsi zelo dobre volje. V daljavi sem spet zagledala senco. Kar na glas sem se ji zahvalila. Vsi skupaj smo odšli proti vznožju. V dolini je sonce močno sijalo in bilo je veliko bolj toplo. Preostanek dneva smo raziskovali v okolici Oaze miru.

Po večerji sem v postelji premišljevala o dogodkih tistega dne. Šele takrat sem v miru ugotovila, kakšno veliko srečo sem imela. Še enkrat sem se v mislih zahvalila Vili Kavki. Ja, ta mati narava je polna skrivnosti. Mirno sem zaspala.

Tais Vozelj , 7. c

Slika 6: Bajka v poglavjih (7. razred)

2.7 Skrita sporočila

V kreativno osnovanih besedilih se lahko učenci podajo tudi v »lov za zakladom«. Ob pomoči skritih informacij – bodisi v obliki ugank, netipično oblikovanega besedila, QR-kod ali matematičnih znakov lahko učitelj sam pripravi besedilo, ki ga učenci dešifrirajo in nato po analogiji tvorijo podobna besedila ter svojo uspešnost zakrivanja informacij preverijo pri svojih sošolcih. Med učenci sedmega razreda pa se je porodila tudi ideja, da bi na šifriran način oblikovali zasebna vabila, s katerimi so vabili na rojstnodnevno zabavo.

Privlačne so se učencem zdele tudi dejavnosti s QR-kodami – npr. sprejemanje Prešernove pesmi Glosa, ki so ji bile dodane kode. Čeprav je bila učna ura uspešno izvedena, so učenci dejavnosti težje izvajali, saj pametni telefoni trenutno še niso tako razširjeni, kot se zdi.

Slika 7: France Prešeren: Glosa - odlomek (9. razred)

3 Zaključek

Prispevek prikazuje, kako s pomočjo IKT dodatno motivirati učence za kreativno ustvarjanje in izboljšati njihovo izražanje na pisni ravni. Nanizane so nekatere možnosti, ki presegajo neustvarjalno branje, pomanjkanje interesa in zunanje motivacije, neustrezno atmosfero in doživljajsko-spoznavni okvir ter nizko bralno kulturo in bogatijo skromen besedni zaklad. Avtorici sta pri naboru dejavnosti in nalog stremeli k temu, da bi učenci čim manj posegali po stereotipnih odzivih in da bi kritično vrednotili tako svoje delo kot delo sošolcev. Te dejavnosti so bile največkrat spodbujane prek foruma v spletni učilnici, v katerem so učenci ne le komentirali izdelke drugih, pač pa so tudi avtorji sami argumentirali, zakaj so pisali tako, kot so, in na ta način tudi ozavestili proces nastajanja in obravnave besedil.

Avtorici sta po vpeljavi predstavljenih dejavnosti prišli do naslednjih zaključkov:

- za učence so bile ponujene dejavnosti privlačne, dodatno so jih motivirale;
- opaziti je bilo, da so spodbudile ustvarjanje v prostem času;
- ob kreativnem pisanju je hkrati potekalo tudi IKT-opismenjenje.

Literatura

Bedrač, D. (2007). *Brez uteži: priročnik o pesnjenju*. JSKD, Ljubljana.

Grosman, M. (2011). Izkušnje iz mednarodnih projektov in raziskav. *Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi*. Zavod RS za šolstvo, Ljubljana.

- Kač, L.; Kreuh, N.; Mohorčič, G. (2011). *Izhodišča za izdelavo e-učbenikov*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana.
- Pevec, Z. (2006). *Kako narediti pesem ...* JSKD, Ljubljana.
- Saksida, I. (2009). *Cipsipilipsipolonika: pesniško popotovanje od izštevanke do konsa*. Mladinska knjiga, Ljubljana.

Dostopno na spletu

- http://sl.wikipedia.org/wiki/Kreativno_pisanje (30. 6. 2012)
- <https://sites.google.com/site/kreativnopisanje/> (30. 6. 2012)
- Kreativno pisanje, dosegljivo na: http://slo.slohost.net/cgi-bin/stran.pl?id=7&izris=izpisiNovico&st_pod=3&jezik=slo&templ=1 (30. 6. 2012)
- MŠZŠ, Učni načrt za slovenščino, dosegljivo na: http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf (30. 6. 2012)